

**УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

Колективна монографія

Під редакцією
Непочатенко О.О.

Умань
Видавець «Сочінський»
2021

УДК 338.43
ББК 65.32
С 76

*Друкується за рішенням вченої ради
Уманського національного університету садівництва
(протокол №3 від 21.11.2020 року)*

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Малік М.Й.;
доктор економічних наук, професор Жудро М.К.;
доктор економічних наук, професор Нестерчук Ю.О.

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів (у т.ч. відсутність плагіату) відповідальність несуть автори. Матеріали подаються в авторській редакції.

Гармонійний розвиток економіки України в умовах трансформаційних перетворень / Під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. Умань: Видавець «Сочінський», 2021. 157 с.

ISBN 978-966-2643-22-0

У монографії викладені результати досліджень сучасних проблем розвитку економіки України. Висвітлені соціально-економічні аспекти сталого розвитку економіки. Розглянуто роль та місце фінансової та податкової політики у забезпеченні поступального розвитку економічної системи. Досліджено розвиток окремих галузей національної економіки. Значну увагу приділено теоретичним та практичним аспектам розвитку підприємницької діяльності як основи успішного функціонування економіки країни.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки.

ISBN 978-966-2643-22-0

© Уманський національний
університет садівництва, 2021

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

- 1.1. Екологічні заходи в програмі сталого розвитку регіону та умови їх програмування (Петренко О.Я., к.е.н., доцент Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва; Завадський С.О., директор ДП «Харківський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою») 8
- 1.2. Кредитування дрібних аграріїв через призму земельної реформи (Бондаренко Н.В., к.е.н., доцент, Цимбалюк Ю.А., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва; Яковенко О.Р., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Уманський національний університет садівництва) 17
- 1.3. Механізми реалізації державної політики у сфері забезпечення раціонального використання та охорони земель (Макєєва Л.М., к.н. держ.упр., доцент, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва) 25
- 1.4. Маркетингові аспекти аграрного менеджменту (Школьник О.О., д.е.н., професор Уманський національний університет садівництва) 31
- 1.5. Розвиток конкурентноспроможного ринку освітніх послуг в умовах економічних світових процесів (Пономаренко О.В., викладач, Уманський національний університет садівництва) 36
- 1.6. Стан екологічного оподаткування в Україні та напрями його оптимізації (Барабаш Л.В., к.е.н., доцент, Осіпова А.А., викладач, Уманський національний університет садівництва) 41

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

- 2.1. Методологічні підходи до формування механізму аграрного страхування (Прокопчук О.Т., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва) 48
- 2.2. Переваги та недоліки недержавного пенсійного страхування в Україні (Бондаренко Н.В., к.е.н., доцент, Власюк С.А., к.е.н., доцент, Підпригора С.М., здобувач третього рівня вищої освіти, Уманський національний університет садівництва) 53
- 2.3. Стан та тенденції розвитку банківського регулювання та нагляду в Україні (Мельник К.М., к.е.н., доцент, Улянич Ю.В., к.е.н., доцент) 59

Уманський національний університет садівництва)

2.4. Теорія суспільного вибору як теоретичне підґрунтя трансформаційних перетворень в Україні (*Костюк В.С., к.е.н., доцент Уманський національний університет садівництва*) 67

2.5. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні у контексті євроінтеграційних процесів та бюджетної децентралізації (*Гузар Б.С., к.е.н., доцент, Бабчук В.Ю., аспірант, Уманський національний університет садівництва*) 71

2.6. Візуалізація процесів страхування (*Улянич Ю.В., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва, Бутко Н.В., к.е.н., доцент, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*) 79

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Адаптація зарубіжного досвіду вдосконалення кредитного механізму в аграрному секторі економіки (*Колотуха С.М., к.е.н., доцент, Переполка В.Ю. аспірант, Уманський національний університет садівництва*) 86

3.2. Проблеми обліку і контролю експлуатації машино - тракторного парку (*О.І. Крочак, к.е.н., М.В. Мельниченко, магістр, Уманський національний університет садівництва, В.В. Аксьонов, В.В. Холявко Черкаський НДЕКЦ МВС*) 91

3.3. Проблеми розвитку аграрного сектору економіки України у контексті постіндустріального економічного розвитку (*Мокерова Н.В., старший викладач Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва*) 96

3.4. Забезпечення стійкого розвитку фінансово-аграрно-промислового комплексу регіонального рівня (*Нестерчук Ю.О., професор, Новицький І.В., PhD Уманський національний університет садівництва*) 102

РОЗДІЛ 4. СТАНОВЛЕННЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

4.1. Аналіз конкурентних переваг сучасного підприємства на прикладі ПрАТ «Хмельницька швейна фабрика «Лілея»» (*Адлер О.О., к.т.н., доцент, Лесько О.Й., к.е.н., професор, Причепя І.В., к.е.н., доцент, Руда Л.П., к.е.н., доцент, Вінницький національний технічний університет*) 110

1. Середньорічні процентні ставки за кредитами

Країни	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Австралія	9,06	9,41	8,20	8,91	6,02	7,28	7,74	6,98	6,18
Бразилія	55,38	50,81	43,72	47,25	44,65	39,99	43,88	36,64	27,39
Індія	10,75	11,19	13,02	13,31	12,19	8,33	10,17	10,60	10,29
Канада	4,42	5,81	6,10	4,73	2,40	2,60	3,00	3,00	3,00
Китай	5,58	6,12	7,47	5,31	5,31	5,81	6,56	6,00	6,00
США	6,19	7,96	8,05	5,09	3,25	3,25	3,25	3,25	3,25
Країни ЄС									
Угорщина	8,54	8,08	9,09	10,18	11,04	7,59	8,32	9,00	6,30
Італія	5,31	5,62	6,33	6,84	4,76	4,03	4,59	5,22	5,14
Великобританія	4,65	4,65	5,52	4,63	0,63	0,50	0,50	0,50	0,50
Нідерланди	2,77	3,54	4,60	4,60	1,98	1,75	2,00	1,62	...
Хорватія	11,19	9,93	9,33	10,06	11,55	10,37	9,68	9,48	9,24
Чеська Республіка	5,77	5,59	5,78	6,25	5,98	5,88	5,71	5,40	4,96

- розвиток небанківських кредитних організацій, що підтримують сільське господарство (Канада, США);

- кредитну підтримку надає один або кілька великих спеціалізованих банків (Нідерланди, Індія);

- сільське господарство фінансується комерційними банками шляхом надання державних гарантій банківських кредитів та субсидування процентних ставок (Австрія, Бразилія, Великобританія, Китай).

3.2. Проблеми обліку і контролю експлуатації машино - тракторного парку

Машинно-тракторний парк - це сукупність енергетичних засобів і сільськогосподарських машин та механізмів для вдосконалення комплексу робіт у рослинництві, а також надання окремих транспортних та виробничих послуг у тваринництві. Проте, рівень технічного оснащення не завжди відповідає сучасним вимогам, не забезпечує проведення польових робіт в оптимальні строки. Тому, зміцнення матеріально-технічної бази аграрних суб'єктів господарювання є актуальним питанням сьогодення. Зараз більше 40 % всіх витрат рослинництва становлять витрати машинно-тракторного парку, тому для більш ефективного його використання необхідно здійснювати постійний контроль за витратами по утриманню та експлуатації МТП¹⁰⁸.

В сучасних умовах першочергового значення набувають питання підвищення якості та оперативності облікових даних з експлуатації машинно-тракторного парку. Вони є основним джерелом інформації, яка сприятиме прийняттю обґрунтованих та виважених управлінських рішень.

Відтворювальний процес у сільському господарстві тісно пов'язаний із системним оновленням спожитих засобів виробництва на якісно новій основі. У

¹⁰⁸ Стендер С.В. Облік витрат на утримання машинно – тракторного парку: // електрон. наук. фах. вид. 2020. URL. <http://magazine.faaf.org.ua/oblik-vitrat-na-utrimannya-mashinno-traktornogo-parku-noviy-pidhid.html> (дата звернення 9.09. 2020)

виробничій сфері беруть участь різні види матеріально-технічних ресурсів, серед яких особливе місце належить технічним засобам. Вони є активною частиною ресурсного потенціалу і у значній мірі визначають ефективність аграрного виробництва. Тому забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технічними засобами до технологічних потреб і утримання їх у робото здатному стані є однією з основних умов ефективного забезпечення організації виробничих процесів в усіх галузях аграрної сфери економіки.

Ефективність використання машинно-тракторного парку досягається впровадженням прогресивних форм організації його роботи, розробкою заходів, що забезпечують покращення управління та планування виробничої діяльності, вдосконалення методів обліку, аналізу та контролю. Відповідно вирішального значення набувають питання покращення якості та оперативності обліку роботи машинно-тракторного парку.

Облік витрат з експлуатації машинно-тракторного парку можна зобразити за допомогою наступної схеми (рис. 1).

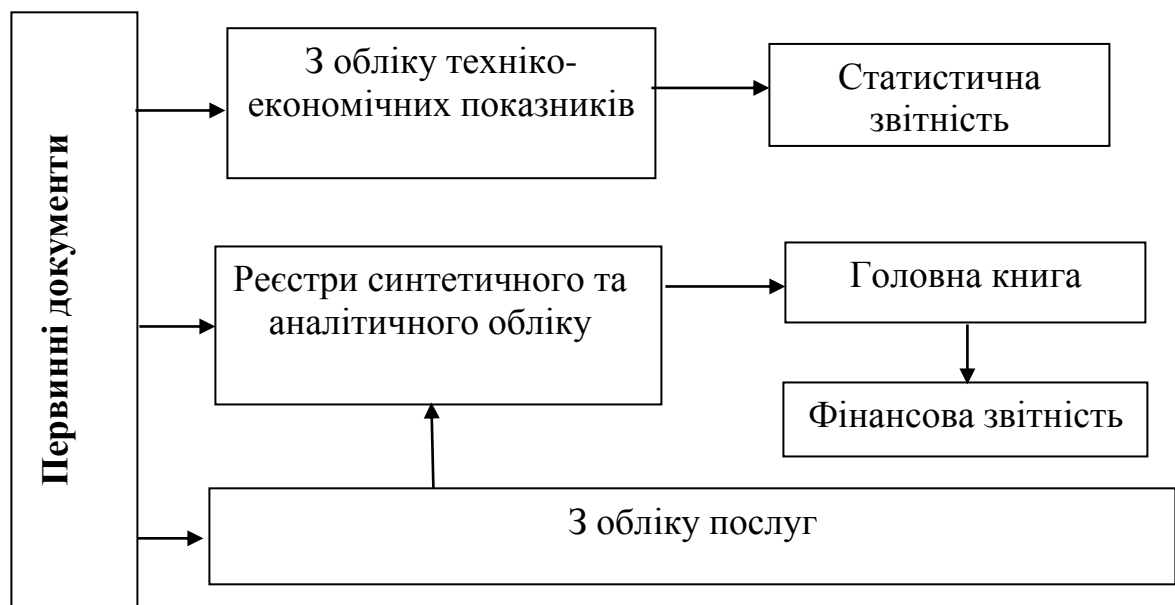

Рис. 1. Схема обліку роботи машинно-тракторного парку

Головною метою обліку експлуатації машинно-тракторного парку є облік, контроль, аналіз та нагромадження експлуатаційних витрат.

Основними напрямками при цьому є контроль за:

1) використанням матеріальних цінностей (паливно-мастильних матеріалів та запчастин для оперативного ремонту):

2) обсягом виконаних робіт;

3) використанням робочого часу ¹⁰⁹.

В ході перевірки машинно-тракторного парку в підприємствах встановлюються наступні їх складові (рис. 2).

¹⁰⁹ Волошин І. Н.. Облік витрат. *Економіка АПК*: наук. журн. 2008. №2. С.24 - 26.

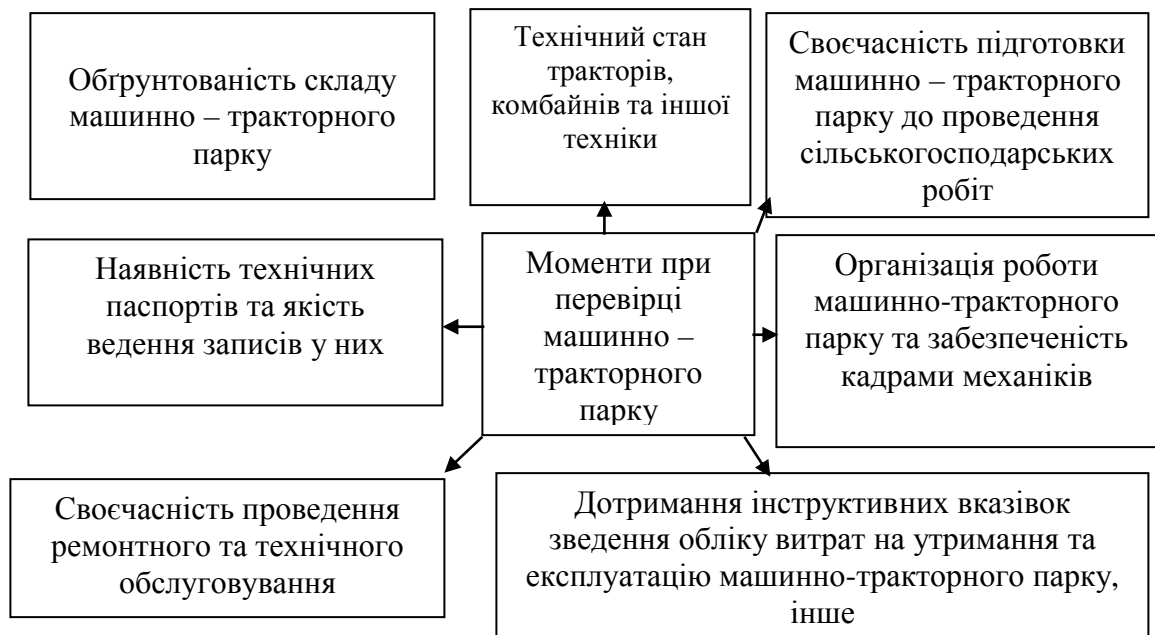

Рис. 2. Особливості перевірки експлуатації машинно – тракторного парку

При проведенні контролю особливо ретельно слід перевіряти дотримання агротехнічних строків та якості виконання сільськогосподарських робіт, як одного із факторів, який впливає на урожайність та валовий збір. В оперативному порядку практикуються контрольні перевірки обсягів робіт та їх якості, правильність експлуатації машин та агрегатів, технічний стан тракторів, комбайнів, різної сільськогосподарської техніки, своєчасність проведення ремонтів і технічного обслуговування, стан трудової дисципліни в колективі.

Зіставленням розроблених технологічних карт і посівних площ з даними статистичної звітності, Актами на списання насіння і садивного матеріалу, даними Нагромаджувальних відомостей обліку використання машинно-тракторного парку і вибірково Облікових листів трактористів-машиністів можна виявити приписки робіт та підрахувати можливий матеріальний збиток.

При здійсненні контролю експлуатації машинно-тракторного парку доцільно встановити, якою мірою його склад відповідає оптимальному, які марки тракторів використовуються неефективно та з яких причин, а також його забезпеченість причіпними і сільськогосподарськими машинами.

Уважно перевіряють правильність списання витрат на роботу машинно-тракторного парку (оплата праці, пальне, запасні частини, знос і т.д.) відповідно до нормативів, а також на культури та інші галузі, де використовувався машинно-тракторний парк, виявляють факти перевитрат і нераціонального використання коштів. На основі всебічного вивчення роботи машинно-тракторного парку розробляються пропозиції щодо усунення виявлених недоліків, впровадження прогресивних технологій і передових форм організації праці.

В сучасних умовах господарювання першочергового значення набувають питання підвищення якості та оперативності облікових даних з експлуатації машинно-тракторного парку. Вони є основним джерелом інформації, яка

сприятиме прийняттю обґрунтованих та виважених управлінських рішень.

Відтворювальний процес у сільському господарстві тісно пов'язаний із системним оновленням спожитих засобів виробництва на якісно новій основі. У виробничій сфері беруть участь різні види матеріально-технічних ресурсів, серед яких особливе місце належить технічним засобам. Вони є активною частиною ресурсного потенціалу і у значній мірі визначають ефективність аграрного виробництва. Тому забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технічними засобами до технологічних потреб і утримання їх у працездатному стані є однією з основних умов ефективного забезпечення організації виробничих процесів в усіх галузях аграрної сфери економіки.

На сьогодні склалися різні точки зору щодо кількості показників, які використовуються для оцінки роботи машинно-тракторного парку. В одних системах на перше місце ставиться урожайність сільськогосподарських культур, в інших - кількісні показники, що характеризують повноту використання машин. Одні автори ототожнюють показники використання машинно-тракторного парку з показниками економічної оцінки капітальних інвестицій; другі - з показниками економічної ефективності механізації сільського господарства; треті - розглядають показники їх використання, як характеристики, що розкривають продуктивність машин та знарядь, рівень їх завантаженості та витрат на виконання робіт.

Витрати з надання послуг машинно-тракторного парку в обліку групуються за статтями, які підприємства визначають самостійно, виділяючи при цьому окремо постійні та змінні витрати. Змінні витрати розподіляються на пропорційні, величина яких визначається обсягом одержаної продукції, та непропорційні, які залежать від обсягу виконаних робіт чи поголів'я тварин. До постійних відносяться витрати, величина яких не залежить ні від кількості продукції, ні від поголів'я чи обсягу виконаних робіт. Специфічною статтею витрат є амортизаційні відрахування, нарахування яких здійснюються з метою: розподілу початкової вартості на термін використання об'єкта; відображення дійсної балансової вартості в бухгалтерському обліку; фінансування заміни машин та обладнання.

Отже, понесені витрати з експлуатації сільськогосподарської техніки в залежності від їх поведінки розподіляються і згідно з діючими нормативними рекомендаціями включаються до собівартості отриманої продукції пропорційно обсягам виконаних ними механізованих тракторних робіт¹¹⁰.

Для контролю за використанням машинно - тракторного парку важливе значення має організація обліку витрат за статтями калькуляції. В економічній літературі є багато пропозицій щодо вдосконалення складу статей витрат. Але вивчення даного питання свідчить, що на ступінь освоєння економічної інформації часто впливають запити кожного конкретного товаровиробника. Тому, вважаємо цілком доцільним, що згідно П(С)БО 16 «Витрати» перелік і склад

¹¹⁰ Шепель І.В. Актуальні аспекти організації бухгалтерського обліку і аналізу використання машинно-тракторного парку аграрних підприємств // електрон. наук. фах. вид. 2020. URL. <http://www.visnyk-ekonomold.uzhnu.edu.ua/images/pubs/51/468-474.pdf>

статей калькуляції виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) має встановлюватись підприємством. Таким чином кожний господар може самостійно вирішувати питання деталізації даних про витрати в розрізі необхідних йому статей ¹¹¹.

Базуючись на організаційно-технологічних особливостях та враховуючи діючу практику й досвід господарств, доцільно використовувати таку номенклатуру статей витрат на утримання машинно-тракторного парку: витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; пальне і мастильні матеріали; роботи і послуги; амортизація основних засобів; витрати на ремонт основних засобів; інші прямі витрати.

Розглядаючи машинно – тракторний парк, варто згадати і таку групу виробничих запасів, як пальне. Ця група є необхідною для кожного сільськогосподарського підприємства, оскільки нафтопродукти: бензин, дизельне паливо, нігрол, солідол та інші використовуються для роботи автомобілів, тракторів, інших механізмів, їх ремонту та інших потреб, а тому важливим питанням є налагодження ефективного обліку пального.

Питанням вивчення організації обліку пального присвячені ряд публікацій Л. Сука, Р. Грачової, А. Малишкіна. Їх праці розкривають організацію обліку палива на сільськогосподарських підприємствах відповідно до Інструкції 81. Разом з тим організація обліку та контролю пального на сільськогосподарських підприємствах вивчена недостатньо.

Методика, яка діє на підставі Методичних рекомендацій з планування, обліку та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств є досить трудомісткою і невиправданою з точки зору значимості машинно - тракторного парку для сільськогосподарських підприємств, а також сезонності та нерівномірності здійснення витрат на його експлуатацію протягом року.

Тому, облік витрат на утримання та експлуатацію машинно-тракторного парку доцільно вести на рахунку 23 «Виробництво», субрахунок 5 «Витрати на утримання та експлуатацію сільськогосподарської техніки» ¹¹².

У великих сільськогосподарських підприємствах, в яких машинно-тракторний парк виділено в окремий структурний підрозділ, для обліку витрат на утримання та експлуатацію машинно-тракторного парку можна виділити такі субрахунки: 235.1 «Витрати машинно-тракторного парку», в тому числі: 235.1.1 «Витрати машинно-тракторного парку на транспортних роботах»; 235.1.2 «Витрати машинно-тракторного парку на сільськогосподарських роботах»; 235.1.3 «Загальні витрати машинно-тракторного парку», та 235.2 «Утримання та експлуатація комбайнів та інших самохідних машин». Запропоновані рахунки призначені для об'єднання аналітичної інформації в розрізах, необхідних для

¹¹¹ Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затвердженого наказом МФУ від 31.12.99р. № 318. База даних Законодавство України / ВР України. URL. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>. (дата звернення: 20. 11. 2020)

¹¹² Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ Мінагрополітики України від 18.05.2001 року № 132. База даних Законодавство України / ВР України. URL. <http://www.minagro.gov.ua/page/?6789> (дата звернення: 20. 11. 2020)

економічного аналізу, контролю та управління.

Проаналізувавши, різні погляди на проблему ефективності використання машинно-тракторного парку, можна зробити висновок, що за допомогою одного показника неможливо об'єктивно оцінити роботу машинно-тракторного парку, оскільки він технологічно пов'язаний з багатьма об'єктами обліку.

Наступним питанням обліку витрат машинно-тракторного парку є те, що діючі організаційні форми роботи машинно-тракторного парку викликають досить критичне ставлення до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 та Методичних рекомендацій з планування обліку й калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств.

Згадані нормативні документи можуть бути ефективними лише в малих сільськогосподарських підприємствах, де трактори, комбайни та інші сільськогосподарські машини наявні в незначній кількості, а їх використання здійснюється в комплексі технологічних операцій з вирощування певних культур.

У інших випадках необхідно застосовувати таку організацію управлінського обліку, яка б забезпечила оперативність управління та контроль за використанням технікою пального (економією або перевитратами порівняно з встановленими нормативами), обсягом виконаних робіт і їх якістю, використанням робочого часу й нарахуванням оплати праці, експлуатацією машинно-тракторного парку та його технічним станом.

Одержання достовірної та оперативної інформації про обсяг виконаних механізованих робіт, контроль за ефективним використанням техніки, прийняття оперативних управлінських рішень можливе за належної організації первинного обліку витрат пов'язаних з утриманням і експлуатацією тракторів. Реквізити типових форм Облікових листів тракториста-машиніста та Дорожніх листів трактора не дають можливості здійснення щоденного контролю за кількістю виданого пального та його залишку на кінець дня тощо.

Таким чином, проаналізувавши різні точки зору науковців, можна зробити висновок, що ефективність використання машинно-тракторного парку досягається впровадженням прогресивних форм організації його роботи, розробкою заходів, що забезпечують покращення управління та планування виробничої діяльності, вдосконалення методів обліку та контролю.

3.3. Проблеми розвитку аграрного сектору економіки України у контексті постіндустріального економічного розвитку

Світова економіка – це складна система, що характеризується множинністю її складових елементів, ієрархічністю, багаторівневістю, структурністю. Основу системи складає міжнародне й обмежене рамками окремих держав національне виробництво матеріальних і духовних благ, їхній розподіл, обмін і споживання.

Наукове видання

**ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

Колективна монографія

Під редакцією д.е.н., професора Непочатенко О.О.

Комп'ютерне верстання
Коректура

Ю.В. Улянич
Л.М. Абрамець

Підписано до друку 26.01.2021

Формат 60*84/16

Папір офсетний. Ум.арк. 13,72

Тираж 300 прим. Замовлення №131

Видавець і виготівник «Соічнський М.М.»

20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 3-51-33,

(067) 104-64-88, (093) 117-08-86,

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavi008@gmail.com